

Voortgangsrapportage Aanpak Ring Zuid

september- december 2019

A. Stand van zaken werkzaamheden

Er is de afgelopen maanden verder gewerkt aan het intrillen van de damwanden voor de bouwkuip van de verdiepte ligging. Ook is gewerkt aan de afbouw van de Helperzoomtunnel, zodat deze op 3 april 2020 in gebruik genomen kan worden. CHP heeft aanpassingen gedaan aan de Waterloolaan om de verkeerssituatie te verbeteren. In november is onder de Kielerbocht een faunapassage aangelegd. En de uitbreiding van het knooppunt Westerbroek is in december gerealiseerd. De minister heeft in november het Tracébesluit voor de fietstunnel bij de Papiermolen ondertekend.

Er is gezocht naar een oplossing voor de aanhoudende problemen met de voeg op de noordbaan van de zuidelijke ringweg. Begin januari heeft Combinatie Herepoort de voeg gerepareerd met een nieuwe methode. De komende tijd moet blijken of hiermee de problemen met de voeg zijn verholpen.

Vooruitblik 2020:

- beginnen met de ombouw van het Vrijheidsplein;
- de Helperzoomtunnel open;
- de bypass op het vernieuwde knooppunt Westerbroek in gebruik nemen;
- starten met het aanleggen van de op- en afrit bij Eemspoort en Driebond;
- het nieuwe viaduct en de A28-oprit bij de Brailleweg bouwen;
- beginnen met de aanleg van de oprit naar de A7 bij Laan Corpus den Hoorn;
- start werkzaamheden rondom het verleggen van de verbindingsweg en het fietspad tussen de rotonde bij Laan Corpus den Hoorn en het Vrijheidsplein op verschillende plekken damwandplanken intrillen voor de verdiepte ligging
- bouw van de bouwkuip waaronder:
  - plaatsen ankers van de bouwkuip
  - uitgraven van de bouwkuip
- De werkzaamheden en nieuws hierover zijn te volgen via de website van Aanpak Ring Zuid: www.aanpakringzuid.nl

Stand van zaken uitvoering Plan van Aanpak Hertogh

De aanbevelingen van de commissie Hertogh betroffen:

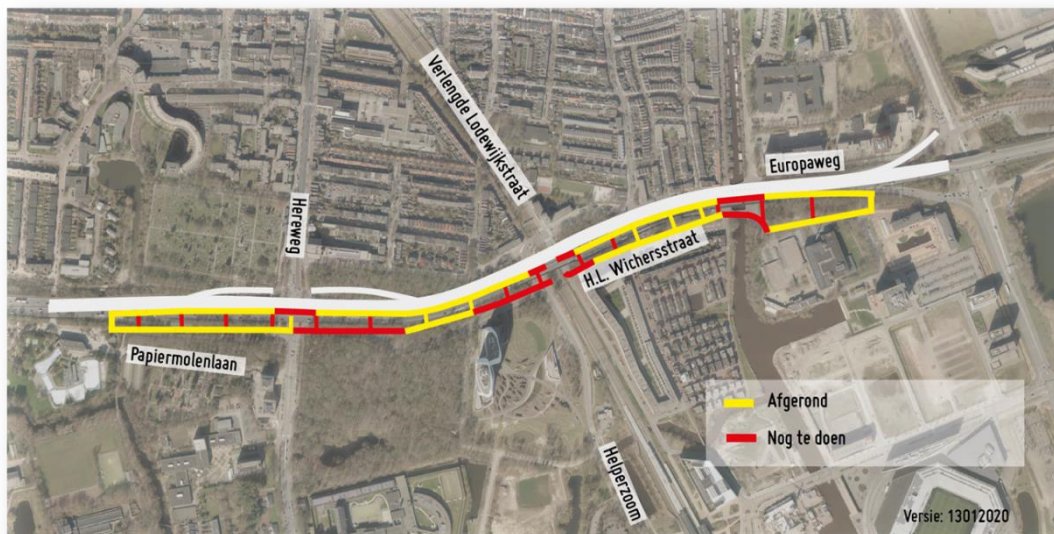
1. Slagvaardige organisatie en overlegstructuur
2. Houding en gedrag
3. Herstart inhoudelijke werkzaamheden
4. Alliantie voortzetten
5. Planning
6. Financiën
7. Plan maken en vastleggen van de resultaten

Plan van aanpak	
1. Slagvaardige organisatie en overlegstructuur	Uitgevoerd
2. Houding en gedrag	Ingevoerd
3. Herstart inhoudelijke werkzaamheden: 'Goed is goed genoeg'	Uitgevoerd
4. Alliantie voortzetten	Uitgevoerd
5. Planning	Uitgevoerd
6. Financiën	
- Lange termijn: opstarten procesafspraken, waaronder aanstelling team	Opgestart, proces loopt
7. Plan en vastleggen resultaten	Proces loopt

De aanbevelingen van de commissie Hertogh zijn op 28 maart gepresenteerd. Een belangrijk deel van de aanbevelingen is inmiddels geïmplementeerd in de CHP en ARZ organisatie, zoals blijkt uit de tabel. De resultaten tot nog toe zijn positief en het is zaak om het te verinnerlijken in het reguliere proces. In de wetenschap dat veranderingsprocessen taai zijn zal dit continu aandacht blijven vragen van beide organisaties.

Helperzoomtunnel en Verdiepte Ligging

Er is voortvarend verder gewerkt aan de in het Plan van Aanpak genoemde voorbeeldprojecten Helperzoomtunnel en Verdiepte ligging. De Helperzoomtunnel is in augustus ingeschoven en wordt nu verder afgebouwd. De tunnel wordt op 3 april geopend. Inmiddels is het overgrote deel van de damwand ingetrild. Op de website van Aanpak Ring Zuid worden de werkzaamheden aangekondigd. Op de onderstaande afbeelding is aangegeven waar de damwanden zijn ingetrild en op welke plekken nog damwanden geplaatst moeten worden. De omgeving wordt hierover actief geïnformeerd en de voortgang is te volgen via de website van Aanpak Ring Zuid.

Afbeelding: stand van zaken damwanden

De experts van Deltares, ARZ en CHP hebben overeenstemming over de beoogde bouwmethode van de bouwkuip, waarbij in het oostelijk gedeelte van de bouwkuip onderwaterbeton wordt toegepast en voor het westelijk deel met bemaling wordt gewerkt. In de afgelopen maanden zijn aan de westzijde ter hoogte van het Sterrebos pompproeven uitgevoerd om het effect van de bemaling op de omgeving en het Sterrebos te toetsen. Vernatting of verdroging van het Sterrebos en omgeving moet worden voorkomen. Uit de pompproeven blijkt dat het Sterrebos en omgeving geen nadelige effecten ondervinden van deze bouwmethode. Tijdens een technische informatiesessie op 15 januari zijn provinciale staten en de gemeenteraad hierover geïnformeerd. Ondertussen is ook het formele besluitvormingsproces gaande. Omdat sprake is van een Design en Construct-contract volgt dit de volgende stappen:

- Indienen ontwerp door CHP (is inmiddels gebeurd);
- Beoordeling en goedkeuring ontwerp door Rijkswaterstaat;
- Verkrijgen van de benodigde vergunningen door CHP.

Planning

Met de presentatie van het Plan van Aanpak is de planning voor 2019 en een doorkijk naar 2024 beschikbaar gekomen. In december is een nieuwe planning opgeleverd door Combinatie Herepoort die sluit op 36 maanden vertraging.

Financiën

In het Plan van Aanpak van de commissie Hertogh is ten aanzien van de financiële situatie op de langere termijn de procesafspraken gemaakt om hier voor het eind van 2019 tot een totaaloplossing te komen. De gesprekken hierover zijn buiten het project geplaatst en worden momenteel gevoerd door vertegenwoordigers uit de top van de moederorganisaties. Op 19 december 2019 zijn de staten en de raad geïnformeerd over de stand van zaken. Prof.dr.ir. Hertogh heeft bericht dat de gesprekken constructief zijn en betrokken partijen de wens hebben om er gezamenlijk uit te komen. De gesprekken vragen echter meer tijd dan eerder aangegeven. Alle partijen hebben aangegeven zorgvuldigheid voor snelheid te verkiezen.

PAS, PFAS en Chroom6

De PAS heeft geen invloed op het project. Voor wat betreft PFAS vallen de waarden in de huidige grondmonsters onder de norm. Bij verdere afgraving vindt nieuwe bemonstering plaats. Tenslotte heeft CHP een formele melding gedaan dat binnen het project Chroom6 is aangetroffen. Stalen onderdelen binnen de projectscope worden onderzocht op de aanwezigheid van Chroom 6 (stalen bruggen, stalen stijlen van geluidsschermen, portalen etc.) Chroom 6 is bijvoorbeeld aangetroffen op stijlen van geluidsschermen. Dit materiaal is opgeslagen en wordt t.z.t. verwerkt door een erkende verwerker.

Social Return

De invulling van de verplichtingen ten aanzien van social return ligt ruim voor op het nieuwe schema. De waarde van de inzet ligt op 3 miljoen euro, ten opzichte van de te behalen inzet van 5 miljoen euro. In de rapportage is een overzicht met aantallen en activiteiten opgenomen. De brede invulling geeft meer ruimte voor snelle actie op de vraag van de aannemer; zo is men bezig met de Verbinding/Leerbouwen om uitkijktorens voor bij de Zuidelijke Ring te ontwerpen-bouwen.

- Aantal kandidaten: 196
- Aantal arbeidscontracten: 55
- Aantal stageplaatsen: 126
- Aantal werkervaringsplaatsen: 3
- Aantal BBL overeenkomsten: : 12

Er zijn opdrachten neergelegd bij WerkPro, De Wisse, De Verbinding, Cycloon, Empatec, Donkergroen, Tweetal Catering en Inter Facility

Activiteiten ARZ

- Businesscourse georganiseerd in samenwerking met Witteveen+Bos voor RUG (Planologie) en Hanze Hogeschool (Civiele Techniek) op 14 november jl.: totaal 18 leerlingen namen hieraan deel.
- In april-mei 2019: opleiding Minikraanmachinist georganiseerd i.s.m. AOC Terra, Alfa, Abiant, UWV-Gemeente: circa 10 kandidaten opgeleid.
- Op 7 mei 2019: voorlichting gegeven aan medewerkers/coaches UWV Werk in Zicht.
- Op 11 april 2019 is mee gedaan aan de Girls Day. Leerlingen van CBS De Borg hebben een bezoek gebracht aan het Paviljoen ARZ en de deelprojecten Brailleweg en Esperantotunnel.
- 2019: in samenwerking met leerlingen van de MBO Noorderpoort een promo ontwikkeld om techniek bij de jeugd onder de aandacht te brengen; genaamd het 'beroepen-challenge-spel'. In januari-februari wordt het spel in productie genomen en gepresenteerd en uitgedeeld aan minimaal vier middelbare scholen (Gomarus College, Parcival college, Willem Lodewijk Gymnasium, Zernike college) voor de klassen 3, 4 en 5 VMBO, HAVO/VWO. Tevens zal het gepresenteerd worden aan het Paviljoen ARZ, zodat op deze manier ook andere jongeren kunnen zien wat de bouw & infra te bieden heeft.

- Organisatie Prokkelstagedag in juni voor cliënten van De Zijlen.
- 2019: diverse gastlessen bij het Paviljoen gegeven aan belangstellenden.
- 2019: Paviljoen wordt ook als expositieruimte ingezet voor leerlingen

B. Financiën

Binnen Rijkswaterstaat is het de gewoonte dat de ramingen door de projectorganisatie van het project worden opgesteld. Voorafgaand aan belangrijke besluitmomenten wordt een uitgebreide toets door ervaren ramingsdeskundigen uitgevoerd. Na vaststelling van de raming wordt de financiële prognose periodiek geactualiseerd naar een actuele prognose eindstand. Het is van belang dat men zich realiseert het een onderbouwde inschatting is van de eindkosten van het project. Voor de opdrachtgevers is het uitgangspunt is dat de aannemer verantwoordelijk is voor de financiële gevolgen van de extra tijd die CHP nodig heeft gehad voor de uitwerking van het ontwerp en de uitloop van de werkzaamheden. In het Plan van Aanpak van de commissie Hertogh is ten aanzien van de financiële situatie op de langere termijn de procesafpraak gemaakt om hierover voor het eind van 2019 tot een totaaloplossing te komen. Zoals in het vorige hoofdstuk gemeld vragen de gesprekken meer tijd dan eerder aangegeven.

Stand van zaken financiën

		Raming gunning (april 2016)		Raming herijking (najaar 2017)	Prognose vorige rapportage, T2-2019	Prognose T3- Actueel per 31 dec 2019	
Budget uitvoeringskosten	3)	639	1)	629,1	664,8	665,1	4)
Prognose eindstand uitvoeringskosten		549,9		610,2	637,0	640,7	4)
Engineering- en bouwkosten ON		388	1)	403	431,5	434,6	
Alliantie aandeel CHP				15,1	15,1	15,1	
Alliantie aandeel ARZ				36,6	36,3	36,6	2)
Engineering- en bouwkosten OG		5,1		5,3	5,2	5,2	
Vastgoedkosten		16		14,6	14,5	14,5	
Bijkomende kosten		45,5		40,3	45,5	44,5	
Mobiliteitskosten		14		14	16,1	16,1	
Onvoorzien		81,3		81,3	72,7	74,1	2)
		549,9		610,2	637,0	640,7	
1) Tussen moment van gunning en herijking is een aanpassing gedaan op de verwerking van het btw-voordeel. Zowel budget als kosten zijn verlaagd. Financieel heeft dit verder geen gevolgen.							
2) Een deel van de risico's wordt samen met CHP beheerd via het alliantiefonds. Ons aandeel in dit fonds geldt dus ook als onvoorzien. Het onvoorzien is t.o.v. herijking afgenomen doordat een aantal risico's is opgetreden, leidend tot een verschuiving van onvoorzien naar de kosten.							
3) Zoals in de eerste rapportage is toegelicht, zijn de ontwikkelingen in het budget 'Uitvoeringskosten' relevant voor de financiële risico's van de provincie Groninger.							
4) Prognose eindstand geïndexeerd, budget nog niet (zie onderstaande toelichting)							

Ontwikkeling uitvoeringskosten

Toelichting ontwikkeling budget uitvoeringskosten:

- Het actueel budget is met € 0,3 mln. gestegen naar € 665,1 mln., door een bijdrage in verband met een scopewijziging.

Toelichting ontwikkeling prognose eindstand uitvoeringskosten:

- De prognose eindstand stijgt met € 3,7 mln.
  - Belangrijke mutaties ten opzichte van T2 2019: De toename van de prognose eindstand voor het hoofdbouwcontract met € 3,1 mln. is vooral het gevolg van het ophogen van het prijspeil van het hoofdbouwcontract naar eind 2019 (op basis van de laatste vastgestelde CROW-indices), te weten € 2,9 mln.
  - De prognose eindstand voor kabels en leidingen (onderdeel van de post 'bijkomende kosten') neemt af met € 1,0 mln. door meevallers in de afrekeningen ten opzichte van de vorige rapportage. Hierbij wordt opgemerkt dat er ten opzichte van de oorspronkelijke raming nog wel sprake is van een overschrijding.

De budgetruimte (verschil tussen projectbudget en de prognose eindstand) neemt af met € 3,4 mln. Dit is een gevolg van de aan het hoofdbouwcontract toegevoegde indexering. Het budget wordt 'pas' in 2020 geïndexeerd. Op dat moment wordt de vermindering deels of geheel ongedaan gemaakt.

Ontwikkeling omvang onvoorzien

Vooralsnog is de conclusie: de prognose eindstand inclusief risicoreserveringen past nog steeds binnen het beschikbare budget, maar we zijn alert op de ontwikkeling van het risicodossier. In het Plan van Aanpak van de commissie Hertogh is de procesafspraken opgenomen voor de oplossing die de financiële angel moet wegnemen. Hierover zal in 2020 meer duidelijkheid ontstaan.

C. Communicatie omgeving

Zoals de commissie Hertogh in het Plan van Aanpak stelde, de aanpak van de zuidelijke ringweg is qua impact op de omgeving in alle projecten die landelijk spelen één van de buitencategorie. Midden in de stad Groningen, liggen de bouwplaatsen direct naast woonwijken, vlakbij monumentaal groen en hebben vele automobilisten en fietsers dagelijks hinder van de bouwwerkzaamheden. Het verlies aan draagvlak bij de bewoners, politici en andere belanghebbenden ligt op de loer. Daarom hebben ARZ en CHP draagvlak en begrip van belanghebbenden als thema gekozen waarop zij willen excelleren.

Doelstelling van zowel ARZ als CHP is om een duurzame relatie met de directe omgeving en wederzijds vertrouwen tussen Aanpak Ring Zuid en stakeholders op te bouwen en te onderhouden. Dit doen zij bijvoorbeeld door:

- Managen van verwachtingen: tijdig correcte en relevante informatie geven aan de omgeving over hinder/overlast (impact) en voortgang.
- Luisteren en in gesprek gaan: benaderbaar zijn en open staan voor, reageren op en in gesprek gaan over vragen, klachten en wensen uit omgeving.
- Ervaringen delen: een podium bieden voor het delen van ervaringen.

Ontwikkelingen september - heden

Over de werkzaamheden die in het najaar hebben plaatsgevonden is actief gecommuniceerd met *omwonenden* en de verschillende belanghebbenden in de omgeving. De communicatiekalender in bijlage B. geeft een overzicht van de communicatie-activiteiten over de afgelopen maanden, en een korte vooruitblik op de komende periode.

D. Overige aandachtspunten

Spoorzone

De gemeente Groningen is samen met de provincie Groningen opdrachtgever voor het project Groningen Spoorzone. De werkzaamheden aan het spoor hebben raakvlakken met de Aanpak Ring Zuid, met name als het gaat om de spoorwegovergang Esperantokruising, de kruising van de Ring Zuid met het spoor en de Helperzoomtunnel. Onder regie van Groningen Bereikbaar stemmen Groningen Spoorzone en de Aanpak Ring Zuid hun werkzaamheden af. Van belang is dat de Helperzoomtunnel op tijd klaar is, omdat dit nodig is om 2020 een vierde spoor te kunnen aanleggen en het nieuwe opstel terrein bij de Vork in gebruik te kunnen nemen. Daarom zijn wij blij dat het inschuiven van de Helperzoomtunnel nu is gepland in de zomer van 2019, in week 32.

Bijlage bij A. Ontwikkeling werkzaamheden sinds gunning

Correspondentie met uw raad sinds gunning project:

14 november 2019	Voortgang moties geluidsoverlast A7
26 september 2019	Voortgang Aanpak Ring Zuid mei – augustus 2019
5 september 2019	Beantwoording vragen ex art. 38 RvO PvdD, SP en D66 over ombouw van de Zuidelijke Ringweg
22 mei 2019	Voortgang Aanpak Ring Zuid januari – april 2019
24 april 2019	Beantwoording vragen ex art. 38 RvO PVV over overlast Van Eedenstraat
27 maart 2019	Plan van aanpak commissie Hertogh inzake zuidelijke ringweg
12 februari 2019	Voortgang Aanpak Ring Zuid september- december 2018
29 januari 2019	Beantwoording vragen ex art. 38 RvO SP over het rapport commissie Hertogh Zuidelijke ringweg en andere ARZ-kwestie
8 januari 2019	Beantwoording vragen ex art. 38 RvO PvdD en 100% Groningen over bomenkap Noord-Willemskanaal.
20 december 2018	Advies Commissie Hertogh inzake zuidelijke ringweg
21 november 2018	Beantwoording vragen ex art. 41 RvO SP, Stad en Ommeland, 100% Groningen over stand van zaken Aanpak Ring Zuid
13 november 2018	Toelichting op voortgang Aanpak Ring Zuid
18 september 2018	Voortgang Aanpak Ring Zuid
5 september 2018	Beantwoording schriftelijke vragen ex art. 41 RvO Partij voor de Dieren over groenaantasting Ring Zuid
25 juli 2018	Rapport werkgelegenheidseffecten Ring Zuid
18 juli 2018	Stand van zaken zomerstemming
21 juni 2018	Stand van zaken Aanpak Ring Zuid
6 juni 2018	Beantwoording raadsvragen 100% Groningen en PvdD over afblazen Helperzoomtunnel
3 april 2018	Stand van zaken aanpak zuidelijke ringweg
8 november 2017	Herijkingsmoment Aanpak Ring Zuid
19 september 2017	Beantwoording motie diffractiegoten of geluidsgoten
6 september 2017	Beantwoording raadsvragen over Rijkswaterstaatonderzoek tunnel zuidelijke ringweg
24 mei 2017	Beantwoording raadsvragen 100% Groningen over veiligheid
9 mei 2017	Kredietaanvraag Fietstunnel Papiermolen
29 maart 2017	Wijziging Ontwerp-Tracébesluit Zuidelijke Ringweg Groningen
7 februari 2017	Overzicht moties Aanpak Ring Zuid
18 januari 2017	Vaststelling Bomen Effect Analyse Aanpak Ring Zuid
21 december 2016	Beantwoording raadsvragen 100% Groningen over verkeersproblemen Helpman
2 november 2016	Beantwoording vragen ex artikel 41 RvO PvdA over ontruiming noordzijde H. L. Wichersstraat
26 oktober 2016	Stand van zaken Aanpak Ring Zuid
29 juni 2016	Beantwoording raadsvragen SP en PvdA over aanbesteding zuidelijke ringweg en kansen voor de werkgelegenheid
22 juni 2016	Bespreekpunten fracties ChristenUnie, CDA, Stadspartij en SP inzake Aanpak Ring Zuid

Nb. zie ook de website van de projectorganisatie:

<https://www.aanpakringzuid.nl/bibliotheek/brieven-bw-en-gs>.

Bijlage B. Communicatie

In onderstaande communicatiekalender staan de bijeenkomsten en excursies voor omwonenden, belanghebbenden en politiek. (Aankondigingen van) werkzaamheden en bijbehorende bewonersbrieven staan op de website van Aanpak Ring Zuid:

<https://www.aanpakringzuid.nl/bibliotheek/bewonersbrieven>

2019		
Tijdstip	Aanleiding	Toelichting
1 november	Excursie Paviljoen	Bouwend Nederland
1 november	Excursie Paviljoen	CAN Combinatie Aannemers Noord
5 november	Excursie Paviljoen	RWS GPO
7 november	Excursie Paviljoen	Gemeente Midden-Groningen
8 november	Excursie Paviljoen	College van GS van de provincie Groningen
11 november	Paviljoen	Ontvangst kinderen van scholen uit de buurt (Sint-Maarten)
14 november	Excursie Paviljoen	Studievereniging Hestia
15 november	Excursie Paviljoen	Studenten Rijksuniversiteit Groningen
22 november	Excursie Paviljoen	Transport en Logistiek Nederland
28 november	Excursie Paviljoen	Sociëteit Infra Noord
14 december	Winterfair voor omwonenden nabij damwand VDL (in tent bij bouwplaats HL Wicherstraat)	De Winterfair wordt georganiseerd om iets terug te doen voor omwonenden nabij de damwand die overlast hebben gehad van het intrillen. Doelgroep ca. 1500 aanwonenden die 0-meting hebben gehad en schademelders.
19 december	Excursie Paviljoen	Stenden Hogeschool
20 december	Excursie Paviljoen	Studenten RUG Planologie
2020		
7 januari	Bijeenkomst wijkcomité Hereweg	Maatregelen Waterloolaan evaluatie
8 januari	Informatiebijeenkomst	Werkzaamheden West
8 januari	Excursie Paviljoen	
15 januari	Informatiebijeenkomst	Raadsleden en Statenleden gemeente en provincie Groningen
16 januari	Excursie Paviljoen	Relaties Jansma Drachten (CHP)
27 januari	Excursie Paviljoen	Commerciële club Groningen
28 januari	Excursie Paviljoen	Leerlingen Technasium Zernike College Groningen
1 april	Excursie Paviljoen	Koninklijk instituut voor Ingenieurs
Eind maart (optie)	Preview Helperzoomtunnel	
3 april	Feestelijke opening Helperzoomtunnel	Programma volgt
15 mei	Excursie Paviljoen	Ondernemers Oost Groningen
5 juni	Excursie Paviljoen	Lions Drachten
juni	Excursie Paviljoen	Friese Bouwkring